

MORALEN PAA RINGSTEGEN OMKRING ANNO 1600.

Ved

Arthur G. Hassø.

Man hører saa ofte Folk tale om Tidens synkende Moral, om Forbrydernes urovækkende Antal og om lignende af samme Skuffe. Det turde maaske derfor være af Interesse at faa undersøgt tidligere Tidens moralske Niveau, at faa set efter, hvorledes det stod til med Moralen paa Ringstedegnen omkring Aar 1600. Denne Undersøgelse vil grunde sig paa de bevarede Fortegnelser over *Sagefaldet* (d. v. s. Bønderne) fra hin svundne Tid.

Selvsagt er vi ikke i Stand til at udtale nogen afgørende Dom angaaende den midtsjællandske Befolknings moralske Habitus paa dette spinkle Grundlag alene; men vi kan dog derved skaffe os et nogenlunde Begreb om, hvorledes Fæstebønderne dengang stod aandeligt og moralsk. De fleste af Bønderne omkring Ringsted var nemlig ved Aar 1600 *Fæstere* under Ringsted Kloster, der var Krongods; derfor

havde Kongens Repræsentant, den velbyrdige *Lensmand* paa Klosteret, en vis Jurisdiktion over dem, og til hans Hverv hørte da ogsaa det at oppebære Sagefaldet fra dem. Allerede den 2. Juli 1542 ser vi saaledes, at Abbeden paa Klosteret faar Kvittering paa 100 Daler af Regnskabet for *Sagefald* af Klosterets Tjenere (d. v. s. Fæstebønder).

Senere finder vi i *Ringsted Klosters Lens Regnskaber* en regelmæssigt tilbagevendende Post: Sagefald; denne er det, vi har benyttet til vor lille Skitse, der omfatter Aarene 1566—1611, nemlig Regnskaberne 1566—67, 1570—71, 1576—77, 1579—80, 1585—86, 1602—03, 1607—08, 1609—10 og 1610—11.) Ogsaa er det vor Hensigt hermed at give en Mundsmag af de mange værdifulde Oplysninger, som indeholdes i de gamle Lensregnskaber, en Kilde, der hidtil er blevet altfor lidt benyttet af Forskerne.

Ligefrem statistisk vilde vi kunde udregne, hvilke Overtrædelser af Loven, der hyppigst fandt Sted, og Resultatet vilde blive, at som en flot Nummer eet mødte, hvad vi i det moderne Samfund kalder Løsgatighed og Voldtægtsforbrydelser; Datiden benævned dem

LEJERMAALSSAGER.

For de nævnte ni Regnskabsaar foreligger ikke mindre end 40 Sager af denne Art eller henved 33 pCt. af samtlige Sager. I Betragtning af, at der for Eksempel i Frederik den Andens Gaardsret af 1562 bestemtes, at et altfor intimt Kæresteforhold mellem Tjenestefolk kunde medføre Hængning for den mandlige Parts Vedkommende, maa vi bekende, at Tjenestekarlene i de her omhandlede Tilfælde er sluppet bil-

ligt fra deres galante Æventyr; vi maa dog i Sandhedens Interesse indskyde, at det i det hele var temmelig sjældent, at de strenge Lovbestemmelser skete Fyldest.

Per Jyde, der tjente hos Mads Fynbo i Skellerød, maatte 1566—67 betale 7 Tdr. Havre, fordi han „belaa“ sin Husbonds Pige; derimod slap *Søren Boesen* med 2 Tdr. Havre for en lignende Sag med en Pige hos Jørgen Rasmussen i Benløse i Aaret 1585—86.

Ellers bestemtes *Størrelsen* af Bøderne for Løstgighed vel nærmest efter Overtræderens Betalings-evne; derfor kan det se noget mærkeligt ud, naar man finder den samme Forseelse takseret til vidt forskellige Beløb.

1566—67 gav *Mads Andersen* i Næsby 62 enkelte (d. v. s. Sølv-) Dalere, fordi han belaa sin Tjenestepige; og Grunden til, at han maatte betale saa stor en Bøde, var, at han havde begaaet den arge Synd, skønt han havde sin Ægtehustru. Det var jo ikke saa lidt at faa i Bøde, naar man tager i Betragtning, at *Niels Hansen* i Sigersted, for hvem Forholdene havde stillet sig paa selvsamme Maade i 1607—08, slap med 16 Daler.

1566—67 maatte *Jens Pedersen* i Kværkeby ud med 1 Pund (ca. 7 Tdr.) Havre „for en Pige af hannem beligget“; 4 Tdr. Havre gav 1585—86 *Hans Lauritsen* i Ørslev, medens *Jens Pedersen* i samme By for at have „besovet“ en Pige kun maatte bløde 2 Tdr. Havre i Aaret 1579—80; ja, kun 1 Td. Havre var Taksten for samme Udaad, øvet i 1602—03 af *Jep Lauritsen*, der tjente i Benløse hos Niels Skram.

For Pengebødernes Vedkommende varierede Be-

løbene lige fra 20 Daler, den allerede en Gang nævnte *Niels Hansen* i Sigersted gav i 1609—10 — han har altsaa atter været ude i Amors gantende Leg —, over de 2 Daler, *Anders Jyde* i Benløse betalte i 1607—8, og de 6 Mark, der var Taksten i samme Aar for *Kristen Jespersen* (ogsaa fra Benløse), til de 3 Mark, som *Peder Mogensen* i Kværkeby maatte erlægge i 1602—03.

Den almindeligste Takst synes imidlertid at have været $4\frac{1}{2}$ Mark, idet ikke færre end henved en Snes Bøder var paa dette Beløb; vi skal kortelig nævne de slemme Syndere, der ikke har ihukkommet det gamle Ord, at al Synd har sin Straf: I 1566—67 *Niels Lauritsen*, født i Balstrup; i 1607—08 *Anders Hansen* i Skellerød for Lejermaal; ligesaa *Jørgen Andersen* i Havbyrd, *Peder Jensen* i Bringstrup og *Laurits Jensen*, om hvilken sidste det ikke fortælles, fra hvilken By han er; i 1609—10 *Niels Andersen* i Alinde, *Laurits Olsen* i Ørslevunderskov („Ørssløuff vnder Schouffuen“), *Jakob Væver* i Haslev, *Hans Nielsen* i Sigersted, *Jep Lauritsen* i Benløse, der ogsaa havde været paa Krigsstien i 1602—03, *Hening Olsen* i Nordrup, *Rasmus Andersen*, der tjente i Kværkeby, *Jens Mouritsen*, der var fra Blangslev, *Mads Olsen* i Sigersted og *Oluf Pedersen* i Kværkeby; endelig i 1610—11 *Mads Lollik* i Benløse, *Oluf Klementsens* i Kværkeby, *Hans Lauritsen* i „Slandrup“ (den gamle, nu forsvundne Landsby Slangrup) og *Rasmus Olsen* i „Thorp“, d. v. s. Torpet.

Anders Pedersen i Kværkeby blev trukket med ind i sin Broders, den ovenfor nævnte *Oluf Pedersens* Affære i 1609—10, idet han maatte afgive 1 Okse

i Bøde, fordi „han husede et Kvindfolk, hans Broder havde beligget, mod Lensmandens Vilje“.

En Okse var ogsaa den Bøde, *Hans Skrædder* i Havbyrd maatte erlægge for at faa Bevilling til at trolove sig i sin egen Slægt i 1610—11; man tog det jo dengang mere højtideligt med Slægtskabsgrader, en Overlevering fra den katholske Kirkes meget strenge Baand i den Retning. Samme Aar bødede *Laurits Ingvorsen* i Nordrup 2 og *Jens Skrædder* i Torpet 1 Okse for Lejermaal.

Naar vi ovenfor har set Bøder paa indtil 62 Sølv-daler for Utroskab mod Ægtefæller, maa man tilvisse erkende, at for ligefremme *Voldtægtsforbrydelser* var Bøderne mærkværdig milde. I Aaret 1602—03 var der to saadanne Sager, idet baade *Peder Ravn* i Hjelmsø og *Knud Truelsen* i Sigersted for „Jomfruwe Krenckere“ havde at betale hver — 2 Tdr. Havre!

Til Slut skal nævnes en noget uklar Post, nemlig at *Rasmus Pedersen* i Kærup i 1585—86 gav 12 Mark for *ulovligt Favntag*; maaske hører denne Bøde under den ovenfor behandlede Kategori; sandsynligere er det dog, at der her er Tale om et ulovligt (d. v. s. falsk) Favnemaal.

Saaledes forholdt det sig altsaa med Sagefaldets største Post, de Bøder, der skyldte Overtrædelse af de moralske Love deres Oprindelse. Meget betegnende er det for Tidens Aand, at den næststørste Post hedder

DRAB OG SLAGSMAAL.

Det 16. Aarhundrede var jo, som afdøde Prof. Troels-Lund har vist os i sit herlige Kulturværk

„Dagligt Liv i Norden i det 16. Aarhundrede“, *de stærke Lidenskabers Sekel*; parat til Elskovsleg og rask til i en hidsig Ordstrid ogsaa at gribe til de mere slaaende Argumenter, det var jo det, der satte Præget paa hin Tids blodrige, sanselige Mennesker.

Et *Drab* kunde man nemt rage sig ind i, men ogsaa næsten lige saa nemt klare sig ud af igen; vi har et Par Eksempler:

1576—77 betalte *Mads Ibsen* i Benløse og hans Broder 40 Mark for deres Stedfader („Sthiffader“), som de „wdj hielslod“. 1609—10 gav *Bertel Jyde* i Bringstrup 5 Daler „for Raadssag ham blev oversvoren, for han var med at dræbe Jørgen Fynbo i Ringsted Torp (d. v. s. Torpet)“, medens hans arge Følgesvend *Hans Jørgensen*, ligeledes fra Bringstrup, slap med 3 Daler „for Flok og Følge i samme Drab“.

Hvis den fæle Manddraber imidlertid undløb, blev hans Ejendele konfiskeret; saaledes kunde *Peder Andersen* i Kværkeby i 1576—77 overlade Lensmanden 2 Mark 4 Skilling for noget Korn, som en Morder var løbet fra.

1607—08 gav *Rasmus Jensen* i „Sønderstede“ 30 Daler paa sin Datters Vegne „for hvad Forseelse hos hende kunde være, at hendes Barn døde og omkom“; saa nemt slap hun over et BARNEDRAB; antagelig har hun ligget sit Barn ihjel, noget, der hændte ret hyppigt i hin Tids store Senge, hvor hele Familien, ogsaa Tyendet, laa stuvet sammen.

Slagsmaal og hævnende *Overfald* hørte til Dagens Orden; thi ligesom Adelens Medlemmer hævnede Fornærmelser med Sværd i Haand, saaledes afgjorde de jævne Bønder deres Mellemværender i regulære

Slagsmaal. Tiden var haard og ikke saa lidt brutal i sin Tankegang.

1566—67 maatte *Jens Høgs Søn* i Nordrup bøde 1 Pund (ca. 7 Tdr. Havre), for at have slaaet sit Bysbarn, Hans Andersens Dreng; samme Aar vankede der 5 Sølvdaler i Bøde til *Jakob Skriver* i Kværkeby, fordi han slog Rasmus Smed („Smidt“) i Sognekirken.

1570—71 gav *Jørgen Lauritsen* „i Gaarde hos Jep Olufsen i Egilstrup, for han vilde have slaget Oluf Boesen ibid. i sin egen Gaard“ 2 Tdr. Havre; *Jørgen Jensens Stedsønner* i Tvindelstrup („Tuingilstrup“) fik 4 Tdr. Havre i Bøde, fordi de kære Brødre samme Aar „droges i Haaret i Auerxii (d. v. s. Aversi) Marked“.

1576—77 slog *Oluf Jensen* i Terslev et af Klosterets Bude i „Bestilling“, d. v. s. i Funktion, og maatte derfor ud med 4 Tdr. Havre, altsaa dobbelt Takst.

1579—80 var det rent galt med Slagsmaal: *Oluf Rasmussen* i Kærup, „for han slog Peder Høg i Sliminge paa Torvevejen til Køge“ 8 Mark; *Kristen Sørensen*, der tjente i Havbyrd, „for han gjorde Jens Olsen ibid. Wfyrn (d. v. s. Vold, Fortræd) i sin egen Gaard“ 1 Stud; *Kristen Jyde* i Nordrup, der slog sit Bysbarn Oluf Høg, maatte give 3½ Mark; den 25. Juni 1579 gav *Karen Jens Madsens Søn* i Benløse for „Wfyrn“, han havde gjort en Husmand samme steds i dennes egen Gaard, 8 Mark, og for samme Bedrift gav *Gudmands Søn* 3 Mark. Den 2. November samme Aar betalte *Jørgen Høg* i Slingerup 1 Stud, fordi han havde slaaet en af Klosterets Vognsvende (d. v. s. Kuske), og *Kristen Jyde* i Nordrup

2 Tdr. Havre „for hans Kvinde tilhjalp i samme Gerning“.

1585—86 havde *Oluf Rasmussen* i Kværkeby været oppe at slaas, en Fornøjelse, der ansloges til 3 Mark. 1602—03 var der atter Uro i Gemytterne ude i Nordrup; thi *Henning Knudsen* sammen med Kristen Andersens to Tjenestekarle, *Rasmus* og *Peder*, havde overfaldet Anders Olsens Dreng; derfor maatte de give hver 1 Td. Havre i Bøde. Samme Aar havde *Anders Kristensen* i Kværkeby slaaet sin Dreng, hvilket kostede ham 3 Mark. 1607—08 faldt der ogsaa nogle Bøder for Slagsmaal: *Jørgen Poulsen* i Høm 3 Tdr. Havre, *Anders Jyde* i Benløse 2 Daler, *Anders Nielsen* og *Søren Nielsen* i Alinde tilsammen 3 Daler.

1609—10 var de gæve Bersærker følgende: *Oluf Andersen* i Nordrup 12 Daler, *Lars Nielsen* i Høm 1 $\frac{1}{2}$ Daler, *Aksel Andersen* i Hjelmso 6 Tdr. Havre, *Marquor Sørensen* i Ørslev 2 Tdr. Havre, *Kalle Pedersen* i Ordrup og *Jørgen Koch* i Veterslev 3 Daler hver.

Da vi nu har set, hvorlunde Ringstedegnens Mandfolk af og til har taget sig en rask Holmgang med de dertil hørende blaa Øjne, Næsestyvere og Kindheste, kunde det have sin Interesse at erfare, hvordan det forholdt sig med de mere lyssky Idrætter, de, der som Regel maatte udføres i Nattens Mulm og Mørke, og de, hvormed det gjaldt om at berige sig paa andres Bekostning, kort sagt de Lovovertrædelser, der bærer Betegnelserne

TYVERI, HÆLERI OG BEDRAGERI.

Blandt Tyverisagerne indtager *den ulovlige Skov-*

hugst en fremtrædende Plads. I de maanelyse Nætter, naar Egnen sov, kørte Bønderne ud i en af de nærmeste Skove, i Bedsted Skov, i Sigersted Hjemskov, i Bringstrup, Egerup eller Ørslevunderskovens Skove, og hvad de nu hed, de længst forsvundne Skovstrækninger; snart klang Øksehuggene i Nattens Stilhed; bragende, kvasende sank et Træ til Jorden, ned i Egeskovens frodige Krat af Hassel, Hvidtjørn, Skovæble og vilde Roser. Inden Morgenhanen galede, laa Byttet skjult og velforvaret mod uvedkommende Blikke i en eller anden Bondegaard.

Men vé den skyldige, om han blev grebet paa sine Gerninger; saa gik det ham, som det hændte *Niels Knudsen* i Terslev, der i 1570—71 maatte sone sin Synd med 2 Tdr. Havre, eller som *Jens Tuesen* i Tjæreby, der havde hugget et Egetræ i Stenkelstrup Vang („Stenckillstrup Waanng“) i 1585—86; han maatte nemlig klare sig af sin Brøde med 8 Mark. For samme slemme Gerning maatte *Anders Klausen* i Torpet og *Anders Jensen* i Sigersted i 1609—10 betale henholdsvis 2 Okser og 10 Daler.

I 1585—86 maatte de *Kværkebymænd* („Querckebymenndt“) for ulovlig Elle- og Tjørnehugst bøde 240 Mark i Fællesskab, og da de oven i Købet i denne Sag havde været saa frække at „suplicere Løgnn“ til selve Hans Majestæt, vankede der et yderligere Tillæg paa 73 Mark.

I denne Sammenhæng kan det endvidere nævnes, at det ogsaa kunde komme til at gaa ud over selve Klosterets Skovfogeder og Skovløbere, naar disse var i Besiddelse af alt for meget Initiativ. Saaledes maatte *Peder Nielsen* i Ørslev afgive 2 Stude i 1585—86, fordi han havde „solgt Skov (d. v. s. Brænde)

uden Minde (d. v. s. uden Tilladelse)“, medens *Laurits Ingvorsen* i Nordrup i 1609—10 havde solgt Brænde og ikke ført det ind i sit Regnskab, men stukket Pengene i sin egen Lomme, hvilket kostede ham 2 Okser.

Men ikke blot Brændetyverier har vi Eksempler paa; ogsaa andre Ting har været Objekter for Egnens arge Langfingre, som da *Hans Træskomager*, der boede i Mogens Hags Hus i Veterslev, stjal et Plovjern fra sit Bysbarn Søren Jyde i 1570—71, og maatte fri sig fra sin Tyvssag med 18 Mark.

Ikke altid slap de slemme Tyveknægte godt fra deres djævelske Forehavender, og det kunde hænde at de maatte lade deres egne Ting i Stikken; i 1576—77 havde tvende Tyve forsøgt sig paa *Ringsted Kloster*, men maatte være blevet overrasket; thi de løb fra et Øg og et Føl, der senere vurderedes til ialt 7½ Mark.

I Aaret 1579—80 rømte en Karl i Sigersted, ved Navn *Oluf*, bort, fordi han var mistænkt for at have stjaalet et Plovjern; hans Efterladenskaber, der tilfaldt Kongen, d. v. s. i dette Tilfælde Klosteret, vurderedes til 7½ Mark, hvortil kom 1 Skæppe Ærter og 1 Mark, som *Herluf Skaves Møller* i Englerups Mølle var samme *Oluf* skyldig.

Et gammelt Ord siger, at *Hæleren* er lige saa god som *Stjæleren*; da denne Sentens' dybere Mening er gaaet ind i Lands Lov og Ret, er det trøstende, at Lovens straffende, hævnende Arm er saa lang, at den kan naa at ramme ogsaa disse Forbrydere; det kunde den ogsaa i det 16. Aarhundrede, hvad dengang adskillige maatte sande, for Eksempel *Morten Skrædder* i Kværkeby; for Gods „dølt“ (d. v. s.

dulgt, skjult), som hans Søn Søren havde stjaalet, fik Skrædderen nemlig en Bøde paa et Pund (ca. 7 Tdr.) Havre i 1566—67. Og den *Kristen Ibsen* i Torpet, der kun var en gemen Tjenestedreng, maatte give Afkald paa 2 Mark, fordi han paa en noget mistænkelig Maade havde købt nogle Svin i 1576—77. Derimod maatte *Knud Pedersen* i Ortved i 1585—86 ud, ikke alene med 1 Stud, men ogsaa med en halv Tønde Smør, blot fordi han havde skjult en Otting Smør i 4 Aar; mon det egentlig ikke var blevet noget harsk i Mellemtiden? Fire Aar er dog en antagelig Alder paa Smør!

Ulovlig Omgang med Hittegods, nemlig ved at beholde det og betragte det som sin Ejendom, „tage det til sig som sit eget“, har alle Dage ligget Menneskenes Børn saa snublende, fristende nær; men Lovovertrædelse er og bliver det; det maatte *Niels Andersen* i Nordrup bekende, da det blev opdaget, at han havde fundet og beholdt en „Fæeklocke“, d. v. s. en Koklokke; hans Brøde takseredes til ikke mindre end en Stud; samme Aar — det var i 1585—86 — fandt *Jon Lauritsen* i Bringstrup en Kande, som han beholdt; Resultat: 5 Skæpper Rug i Bøde. Endelig fandt *Jep Fynbo* i Høm en Jernstang i 1607—08; men da han ikke fremlyste den og beholdt den, kunde kun 7 Daler fri ham for videre Vrøvl i den Anledning.

For *Bedrageri* finder vi ogsaa en Del Bøder; men Sagernes Art var jo ikke helt den samme som i vore Dage; Mulighederne var færre; saadan noget som Vekselfalsk, Checkbedrageri o. s. v. var af gode Grunde udelukket. Bedragerierne i hin Tid gør paa os Børn af det moderne Samfund et noget smaat-

skaarent Indtryk. Vi skal vise det ved nogle Eksempler.

1570—71 havde „Little Maaens“ (Lille Mogens) for Klosterets Port for noget Rug „døllt med Niels Bagere“ maattet af med 12 Mark. Med denne noget uforstaaelige Post menes, at Accise- (Bytold-) Optræveren, Lille Mogens, havde ladet Niels Bager (i Ringsted) slippe igennem Bommen uden at betale Accise af sin Rug, altsaa efter moderne Terminologi: Bedrageri mod Toldvæsenet.

Den 12. December 1579 maatte *Søren Jensen*, der tjente i Sigersted, betale 2 Tdr. Havre i Bøde, fordi han ikke havde tiendet retfærdigt, d. v. s. han havde snydt med sine Tiendeafgifter (Indkomstskat); det virker næsten helt moderne!

Ude i den samme By Sigersted boede i Aaret 1602—03 en Degn, „*Lauritz Deginn*“, der synes at have ført et forholdsvis virksomt Liv — af en Degn i Datiden at være; thi nævnte Aar fik han 10 Daler i Bøde, fordi han — som det siges — havde ført videre Hævd og Bygning paa Degnestavnen, end han burde med Rette; oven i Købet havde han hugget noget af Byens Jord og ført Hævd derpaa uden Hjemmel. Han har aabenbart i det smaa været for hin Tids Sigersted, hvad Neergaard paa Ringsted Kloster var for en senere Tids Ringsted.

Under Bedrageri kan ogsaa henføres følgende: 1609—10 var 6 Mænd i *Kværkeby* tiltalt for, at de havde fordulgt „Drift“ og ikke forholdt sig dermed, som Loven bød; de blev da dømt til følgende klækkelige Bøder: Niels Madsen, Oluf Pedersen, Hans Frandsen og Anders Ibsen hver en Okse, Niels og Jens Olsen hver to Daler. Drift er en Bøde, der be-

tales, naar ens Kvæg kommer ind paa fremmed Grund og derfor egentlig kunde konfiskeres.

En anden Forseelse, som Datidens arme Fæstebønder ofte kunde gøre sig skyldige i, var ved Sløseri at fremkalde

GAARDENES BRØSTFÆLDIGHED.

Grundene kunde være to: Mangel paa Midler og Mangel paa god Vilje. Naar Gaardens Forfatning imidlertid blev Lensmanden altfor broget, lod han afholde Synsforretning over Bygningerne; disse blev da „sagt i Fæld“, d. v. s. erklæret for at være brøstfældig, hvorefter Fæstebonden dømtes til at erlægge en Bøde. Saaledes blev *Hemming Ibsens Efterleverske* (d. v. s.) Enke i „Vemmirløuf“ nødt til at betale 24 Mark, da hendes Gaard blev „saugtt wdj faalld“ i 1566—67.

1576—77 maatte *Hans Ibsen* i Hjelmsømagle af med 1 Stud af samme Grund, medens Taksten for baade „*Jenns Wegle*“ (antagelig Jens Ugle) i Vrangstrup og *Oluf Madsen* i Høim var 6 Mark.

1579—80 var det *Mads Fynbos* Gaard i Tolstrup, der blev sagt „i Fæld“, hvorfor Sønnen — Faderen maa vel være død i Mellemtiden — maatte betale en Bøde paa 4½ Mark. — —

Endelig er der en Mængde

FORSKELLIGE SAGER,

som ikke kan anbringes under noget fælles Synspunkt, men maa behandles hver for sig.

Brud paa Forlig var en svar Overtrædelse, set med Datidens Øjne; derfor fik *Oluf Høg* i Veterslev 12 Mark i Bøde for et „Opbrødt“ i en forligt Sag

mellem ham og Mogens Hage i samme By i Aaret 1570—71.

Falsk Vidnesbyrd maa man som bekendt ikke føre om sin Næste; derfor maatte ogsaa *Jørgen Vind* i „Egilstrup“ i 1570—71 sone den Brøde med 9 Skæpper Havre, at han havde „for Løgnn optingett“ en Gaardmand. Endnu haardere blev *Oluf Ingvorsen* i Sigersted klapset af i 1576—77, fordi han havde faret med „flaskelig“ (sic!), d. v. s. falskelig, Vidnesbyrd; han maatte nemlig aflevere 2 Stude til den velbyrdige Lensmand.

Naar den ene Part i en *Trætte* ved Tingets Afgørelse fik Dommen imod sig, havde vedkommende ogsaa at betale, og Bøden kunde for Eksempel være 1 Pund (d. v. s. ca. 7 Tdr.) Havre, hvad i Aaret 1570-71 *Jens Madsen* og *Jeppe*, som tjente hos Troels Olsen i Sigersted, maatte betale, fordi de havde tabt en Trætte med den ovenfor nævnte Oluf Ingvorsen i samme By.

I Aaret 1576—77 maatte *Hans Pedersen* i Benløse med 4 Tdr. Havre klare sig ud af sin Forseelse, der bestod i, at han i nogen Tid havde taget *Tjeneste udenfor Godset*.

Ogsaa for at *give Vagabonder Husly* var der Bødestraf; derfor maatte *Hans Pedersen* i Benløse give 1½ Mark, fordi han havde „herbergit nogle Løssegiengere“ i 1579—80. Det havde man for sin Barmhertighed mod nogle stakkels Mennesker!

Et Par Tilfælde af *Overlast* mod fremmed Ejendom finder vi i Sagefaldslisten for Aaret 1585—86. En Dreng — hvilket maaske vil sige en Karl — *Rasmus* i Sigersted, der havde nedbrudt en Svinebod ude paa Hylstrup Mark, maatte bøde 4 Tdr. Havre, og

Hans Nielsens Søn i „Harritzsthedt“ (Haraldsted), der var kommet for Skade at slaa en Svingel (Bom) i Stykker paa Hans Majestæts nye Vej, havde derfor at erlægge 4 Mark. Samme Aar gav *Oluf Madsen* i Sigersted 8 Tdr. Havre for nogen Havre, han „missthog“ paa Marken. 1609—10 „misstogh“ *Gert Olufsen* i Alinde nogle Lam; hans Bøde blev stor, nemlig 80 Daler og 3 Okser.

Endnu andre Forhold var ulovlige og medførte Bøder: *Hans Skrædder* i Havbyrd havde i 1602—03 antaget Husfolk mod Forbud, hvilket kostede ham 2 Tdr. Havre. *Laurits Ravn, Anders Pedersen* og *Peder Hugger* ude i samme By Havbyrd havde i 1607—08 ikke pareret Ordre, og for deres „Wlydelse“ maatte de da bøde tilsammen 9 Mark. I det samme Herrens Aar havde *Klosterets Bønder* i Nordrup og Mulstrup foretaget en Udpantning hos Poul Lauritsen i „Gielsagger“; men der var den nederdrægtige Hage ved denne Forretning, at den havde været ulovlig, hvorfor den maatte sones med et Beløb paa ialt 5½ Daler. Endelig maatte *Bendt Hallandsfar* i Kærup i 1610—11 give 2 Okser, fordi han tvært imod Kongelig Majestæts Brev havde forlangt en ubillig Løn af Kristoffer Pedersen sammesteds.

SELMORDERES OG UGÆRNINGSMÆNDSS GODS.

Vi har allerede set Eksempler paa, at *Forbryderes Gods* tilfaldt Klosteret (Kongen) i visse Tilfælde; vi kan hertil føje et Par Eksempler fra Aaret 1579—80:

Niels Jyde i Torpet overleverede Lensmanden 4 Mark 4 Skilling for nogen Ejendele, tilhørende hans Dreng, der var rømt, „for nogen Ugernings Skyld“.

Efter *Søren Thomsen* i Hjelmsømagle og hans Hustru, der var noget Tyvepak, fandtes mange rare Sager; vi kan nævne: 1 Sølvbæger paa 12 $\frac{1}{2}$ Lod 1 Kvint, Værdi 12 $\frac{1}{2}$ Mark 4 Skilling; 6 smaa Kalve vurderede af Poul Skrædder i Ringsted, Klement Olsen i Kongsted, Jens Olsen og Søren Jyde i Ørslev og solgt for 5 Mark; 1 Kvie solgt for 4 $\frac{1}{2}$ Mark, 1 graa Hest for 5 $\frac{1}{2}$ Mark, 1 gammel Hest for 10 Skilling, 1 gammel Hoppe for 12 Skilling (til „Niels Suerdfeygere“, d. v. s. Vaabensmed i Torpet) og mange mange andre Sager, som Klosteret brugte til eget Behov: Kreaturer, Inventar og Avl, bl. a. Rug, „som waar meste parten Klindte och Heygre (d. v. s. Hejregræs)“ og derfor kun kunde bruges til Klosterets Svin.

Ogsaa *Selvmorderes Efterladenskaber* var hjemfaldet til Kronen. Fra samme Aar 1579—80 finder vi en Fortegnelse over, hvad Klosteret modtog efter *Jens Olsen*, der var Hakkelsesskærer i Klosteret; han havde taget Livet af sig ved at drukne sig i en Brønd i Ringsted — uvist af hvad Aarsag; skjuler der sig en Kærlighedstragedie i disse Regnskabs korte, knappe Linier? Eller har han lidt af Livslede? Har han været beruset eller haft et Anfald af Sindsforvirring? Ingen ved det. Glemselens Slør har kastet sit skærmende Dække over hans Endeligt. Kun en enkelt Regnskabsnotits fortæller os, at Jens Olsen har været en fattig Mand; thi hvad ejede han? Kun disse faa Ting: 2 halvslidte Hørgarnsskjorter, 1 Trøje af Sardug, 1 halvslidt Uldskjorte af rødt engelsk Klæde, 2 Par Bukser af groft engelsk Klæde og 1 Flaske-trøje af „Kiemmeliin“; disse Beklædningsgenstande, der tilsammen repræsenterede en Værdi af kun 7 Mark, gaves i Løn til Hans Bager, medens Klosteret selv

beholdt 1 Par Hørgarnslagener, 1 groft do., 1 Par Blaargarnslagener, alt til en Værdi af 26 Mark 5 $\frac{1}{2}$ Skilling; desuden skyldte Herluf Skaves Vognsvend Jens Olsen 1 Mark 1 $\frac{1}{2}$ Skilling. Resten var kun gamle og værdiløse Klæder, som blev „givet bort i Guds Navn til de fattige“.

Vi har nu i det foregaaende set, hvilke Forseelser der blev sonet med Bøder, og hvor store disse har været i hvert enkelt Tilfælde. Det kunde maaske interessere derefter at undersøge

SAGEFALDETS AARLIGE BELØB.

Den Sum, Posten Sagefald hvert Aar har indbragt Kongen, har været meget varierende; nogle Aar har Indtægten været stor; andre Aar har Syndelysten aabenbart ikke været saa stærk, at Bødeindkomsten er blevet af nogen nævneværdig Størrelse.

1566—67 lød Posten „*Sagefalddt*“ paa 67 enkelte (d. v. s. Sølv-) Dalere, 28 $\frac{1}{2}$ Mark runde Penge (d. v. s. Mønt, der var af ringere Værd end det tilsvarende paalydende Beløb i Sølv) og 27 Tdr. Havre.

1570—71 indbragte Posten „*Sagefalldt*“ kun 4 Mark, 2 Pund 1 $\frac{1}{2}$ Tdr. 1 $\frac{1}{2}$ Skæppe Havre.

1576—77 var der „*Inndkommenn till Sagefald*“ 63 $\frac{1}{2}$ Mark 4 Skilling, 8 Tdr. Havre og 3 Stude.

1579—80 var der „*Indkommit til Sagefald och aff Wgierningsmendtz Godtz*“ 12 $\frac{1}{2}$ Mark 5 Skilling, 5 Stude, 6 Køer, 15 Faar og Lam, 4 „Stullinge“ (d. v. s. unge Stude), 15 Svin, 6 Pund 3 Skæpper Rug, 2 $\frac{1}{2}$ Pund 7 Skæpper Byg, 16 Tdr. 2 Skæpper Havre, 1 Skæppe Ærter, 6 Hopper og desuden Klæder, Kobber og andet, som blev brugt paa selve Klosteret. Dette Aar har altsaa været et slemt Aar moralsk set.

Posten „Saghefald thill Rinngsthedt Closther fra Philippi et Jacobi Dag (d. v. s. 1. Maj) 1585 och thil samme Aars Dagh igienn 1586“, — var omtrent lige saa stor, eller snarere større, nemlig paa 464 Mark, 1½ Tdr. Smør, 1 Pund 5 Skæpper Rug, 9 Skæpper Byg, 20 Tdr. Havre og 7 Stude.

1602—03 var der „oppeboren till Sagefalddt wdi thette Aar“: 40½ Daler og 10 Tdr. Havre, i 1607—08 indkommen 88 Daler 1 Mark og 3 Tdr. Havre, i 1609—10: 151 Daler 1 Mark, 8 Tdr. Havre, 12 Okser, og endelig i 1610—11: 9½ Daler og 11 Okser.

Til Sammenligning med ovenstaaende Beløb kan vi — fra samme Tid — nævne, at Rektoren og Hørerens ved Latinskolen i Ringsted tilsammen fik ca. 41 Daler og Kosten om Aaret i Løn, og at Ringsted Kloster til at underholde en Student i Udlandet maatte bruge 100 Daler aarlig. Man kan herigennem faa et lille Indblik i Værdien af de Beløb, Sagefaldet indbragte, og man maa derefter sande, at helt forarmede kan Datidens Fæstebønder ikke have været, naar de har kunnet udrede saa store Summer for deres Svinkeærinder uden for Lovens Grund.

Vi har nu i det foregaaende omtalt de forskellige Felter af Forbrydernes og Lovovertrædernes brogede, mangeartede Virksomhed: Lejermaal, Drab, Slagsmaal, Overfald, Tyveri, Hæleri, Bedrageri, Sløseri med Gaardenes Vedligeholdelse, Brud paa Forlig, falske Vidnesbyrd, Trætter, Overlast mod anden Mands Ejendom, ulovlige Udpantninger, Anklage for at have givet Vagabonder Husly etc. Mere end ca. 125 Sager kan det dog ikke blive til for dette Tidsrum (i Sandhedens Interesse maa vi oven i Købet endnu en Gang fastslaa, at det kun drejer sig om ni Aars Regnska-

ber). Vi maa derfor indrømme, at maalt med vor Tid, hvor Lovovertrædere sværmer saa tykt som Fluer paa en varm Sommerdag, har Datidens Fæstebønder ikke maattet betale ret mange Bøder, og Forseelserne er med enkelte Undtagelser gennemgaaende ubetydelige. Men om det skyldes, at Fru Justitia i vore Dage er mere aarvaagen end dengang, eller om Lovovertræderne er dummere nutildags end da, saa de lettere opdages, eller om det moderne, uendeligt komplicerede Samfundsmaskineri byder flere Muligheder, ja, derom skal vi ikke udtale os. Vi skal blot til Slut pointere — hvad vi ogsaa begyndte med at understrege — at hvad her er fortalt, kun angaar en enkelt, meget speciel Side af det Liv, der førtes af hin Tids Bondestand; det er derfor ikke nogen fyldestgørende Maalestok for Moralen paa Ringstedegnen Anno 1600, men dog et Bidrag til Forstaaelse af Livet paa Landet for godt tre Sekler siden.
